

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Григоренко Тетяни Володимирівни про дисертацію Войталюк Світлани Василівни на тему: «Формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними євроінтеграційними процесами в Україні, активним розвитком українсько-польської освітньої та наукової співпраці, а також зростанням вимог до професійної підготовки фахівців-філологів у контексті глобалізації та міжкультурної комунікації. Умови близькосторідного білінгвізму (українська та польська мови) створюють специфічне лінгвістичне середовище, яке одночасно сприяє позитивному трансферу та провокує стійку міжмовну інтерференцію. Це вимагає цілеспрямованого формування в майбутніх філологів-полоністів не лише мовних знань і мовленнєвих умінь, а й соціокультурної обізнаності, стратегічної компетентності та здатності до свідомої лінгвістичної рефлексії й самоконтролю.

Важливість теми підкреслюється нормативно-правовими документами, зокрема Законом України «Про вищу освіту», Національною стратегією розвитку вищої освіти на 2022–2032 роки, стандартами вищої освіти за спеціальністю «Філологія» (спеціалізація польська мова і література), а також рекомендаціями щодо викладання слов'янських мов як іноземних у вітчизняному освітньому просторі.

Дисертаційне дослідження виконано в межах тем науково-дослідницької роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (ДР 0119U103663) та «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трансформації суспільства» (ДР 0125U003711), що засвідчує його наукову обґрунтованість і практичну спрямованість. Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 9 від 27.02.2025 р). Отже, дослідження є актуальним, теоретично і практично значущим, оскільки спрямоване на розв'язання важливого наукового завдання – підвищення ефективності формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі їх фахової підготовки.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою на основі аналізу педагогічних, лінгводидактичних і психологічних джерел з'ясовано стан дослідженості проблеми формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів. Уточнено сутність ключових понять дослідження, зокрема «іншомовна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна професійна компетентність», «іншомовна компетентність філолога-полоніста», а також розкрито їх змістові характеристики та взаємозв'язки у структурі фахової

підготовки майбутнього фахівця. Визначено компонентну структуру компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивно-регулятивний компоненти), критерії, показники та рівні її сформованості.

Обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовної компетентності, що передбачають розвиток мотивації, оновлення змісту підготовки на засадах практико-орієнтованого підходу та використання інноваційних методів навчання. Розроблено структурно-функціональну модель досліджуваного процесу. Експериментально підтверджено ефективність запропонованих умов і моделі, що засвідчено позитивною динамікою результатів.

Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі вперше системно обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки, що охоплюють: формування позитивної мотивації до вивчення польської мови шляхом занурення студентів у професійно орієнтоване та міжкультурне середовище; оновлення та вдосконалення змісту робочих програм на засадах практико-орієнтованого підходу з урахуванням специфіки близькоспорідненого білінгвізму й подолання міжмовної інтерференції; використання інноваційних форм, методів, прийомів і засобів навчання польської мови для активізації лінгвістичної рефлексії, розвитку мовленнєвого самоконтролю та нейтралізації негативного впливу міжмовної (зокрема, цифрової) інтерференції.

Розроблено структурно-функціональну модель формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів, яка поєднує цільовий, методологічний, змістово-організаційний і результативно-діагностичний блоки і забезпечує цілісність, поетапність та результативність реалізації досліджуваного процесу в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Конкретизовано компонентну структуру іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів, що включає мотиваційно-ціннісний, когнітивно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний і рефлексивно-регулятивний компоненти; визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний), відповідні показники та рівні її сформованості (елементарний, середній, достатній, високий), що забезпечує можливість об'єктивної діагностики результатів підготовки.

Уточнено сутнісний зміст поняття «іншомовна компетентність майбутнього філолога-полоніста» як інтегративного утворення, що поєднує мовні знання, мовленнєві вміння, соціокультурну обізнаність, а також стратегічні та рефлексивні здатності особистості, сформовані в умовах специфічного лінгвістичного середовища, зумовленого взаємодією української та польської мов.

Подальшого розвитку набули зміст, форми, методи й технології формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів,

зокрема в аспектах упровадження авторських навчальних дисциплін і комплексів вправ, використання контрастивного та корекційного підходів, цифрових платформ, автентичних медіаматеріалів і моделювання професійно орієнтованих комунікативних ситуацій, що сприяє підвищенню ефективності фахової підготовки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується застосуванням методології, адекватної меті та завданням дослідження, а також специфіці його об'єкта й предмета. У роботі використано комплекс наукових методів, необхідний і достатній для досягнення поставлених цілей, а також здійснено практичне апробування та упровадження отриманих результатів, що підтверджує їхню прикладну цінність і реальну ефективність.

Особливо варто відзначити використання авторкою міждисциплінарного підходу, який інтегрує досягнення педагогічної науки, лінгводидактики, контрастивної лінгвістики, психології мови та теорії міжкультурної комунікації. Такий синтез дозволив не лише глибоко проаналізувати природу іншомовної компетентності філолога-полоніста як інтегративного утворення, а й урахувати психолінгвістичні особливості близькоспоріднених мов, механізми інтерференції та рефлексії, що забезпечило розробку теоретично обґрунтованої структурно-функціональної моделі та ефективних шляхів її формування в процесі фахової підготовки.

Сформована джерельна база дисертації відрізняється різноманітністю та достатньою повнотою, що свідчить про високий рівень інформативності та валідності дослідження.

Науковий апарат дисертації сформовано коректно, повністю відповідає чинним вимогам до дисертаційних робіт і є достатнім для ефективного розв'язання поставлених завдань.

Анотація подана українською та англійською мовами, повно й точно відображає зміст роботи, висвітлює її ключові наукові та практичні аспекти.

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також апробацією результатів дослідження.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Практичне значення результатів дослідження аргументоване розробленням, апробацією та впровадженням навчально-методичного забезпечення формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки. Зокрема, оновлено зміст обов'язкових дисциплін «Сучасна польська мова», «Практичний курс польської мови», «Теорія і практика перекладу», «Розмовний практикум з польської мови»

шляхом інтеграції контрастивного аналізу мовних явищ, автентичних текстів і медіаматеріалів, а також авторського комплексу корекційних вправ, спрямованих на подолання міжмовної інтерференції.

Розроблено та впроваджено авторські вибірккові дисципліни «Практикум з корекції лексико-семантичної інтерференції» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, зміст яких орієнтований на системне формування мовленнєвої нормативності, розвиток рефлексивного аналізу мовлення та нейтралізацію міжмовного трансферу.

Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі оновлення освітньо-професійних програм підготовки філологів-полоністів, розроблення робочих програм навчальних дисциплін, електронних курсів та навчально-методичного забезпечення з польської мови як іноземної.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка №134 від 05.06.2025 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №22/25 від 29.05.2025 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка №0324/03/1637 від 09.06.2025 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка №759 від 16.06.2025 р.); Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №20/19-1236-25 від 02.06.2025 р.).

Результати дослідження мають також наукову значущість, оскільки суттєво розширюють теоретико-методологічні основи формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів, уточнюють особливості розвитку лінгвістичної рефлексії та стратегічної компетентності в умовах українсько-польського близькоспорідненого білінгвізму й створюють надійне підґрунтя для подальших наукових розвідок у галузі сучасної лінгводидактики, методики професійно орієнтованого навчання польської мови як іноземної, подолання міжмовної інтерференції та вдосконалення компетентнісного підходу в підготовці фахівців філологічного спрямування.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація Войталюк С. В. відповідає всім вимогам до структури та обсягу кваліфікаційних наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (300 найменувань, із них 95 – польською та англійською мовами), 17 додатків. Загальний обсяг роботи становить 313 сторінок, із них основного тексту – 179 сторінок. Дисертація ілюстрована 12 таблицями, 7 рисунками (схеми, діаграми).

У вступі чітко і переконливо обґрунтовано актуальність теми дослідження в контексті євроінтеграційних процесів, розвитку українсько-польської освітньої співпраці та зростання вимог до професійної підготовки фахівців-філологів.

Авторка чітко визначила мету й завдання дослідження, об'єкт (процес фахової підготовки майбутніх філологів-полоністів), предмет (формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів), наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів. Також наведено відомості про апробацію результатів на міжнародних і всеукраїнських конференціях, дані про впровадження в освітній процес Хмельницького національного університету, особистий внесок здобувачки, структуру та обсяг дисертації. Вибір комплексу методів дослідження – теоретичних (аналіз, синтез, порівняння, моделювання), емпіричних (педагогічний експеримент, спостереження, анкетування, аналіз продуктів діяльності) та статистичних (критерій χ^2 Пірсона) – є цілком обґрунтованим і повністю адекватним поставленим завданням.

Перший розділ «Теоретичні засади формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки» вирізняється ґрунтовним і всебічним аналізом широкого кола наукових джерел з педагогіки вищої школи, лінгводидактики, методики викладання іноземних мов, контрастивної лінгвістики, психології мови та міжкультурної комунікації. Авторка здійснила ретельне узагальнення наукових підходів, що склалися в українській і зарубіжній педагогічній думці щодо проблеми формування іншомовної компетентності. Комплексно розглянуто іншомовну компетентність як складне інтегративне утворення, що поєднує мовні знання, мовленнєві вміння, соціокультурну обізнаність, стратегічні та рефлексивні здатності особистості.

Особливої уваги заслуговує глибокий аналіз специфіки формування іншомовної компетентності в умовах близькоспорідненого українсько-польського білінгвізму, де польська мова виступає одночасно чинником позитивного трансферу та стійкої міжмовної (цифрової) інтерференції. Авторка обґрунтовано розмежувала поняття «компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна професійна компетентність» та «іншомовна компетентність філолога-полоніста», уточнила сутність останнього й ввела його до наукового обігу з урахуванням лінгводидактичного статусу польської мови як іноземної в українському освітньому просторі. Проведено компаративний аналіз освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів-філологів у закладах вищої освіти України та Республіки Польщі, що дозволило виявити спільні та відмінні підходи, їхні переваги та обмеження. Таким чином, перший розділ закладає надійне теоретико-методологічне підґрунтя для подальшого дослідження, демонструючи високий рівень теоретичної підготовки здобувачки.

Другий розділ «Організаційно-методичні основи формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки» є центральним у дисертації і присвячений розробленню авторської структурно-функціональної моделі формування досліджуваної компетентності, обґрунтуванню її компонентного складу, системи критеріїв, показників і рівнів сформованості, а також педагогічних умов. Авторка визначила чотири

компоненти компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний та рефлексивно-регулятивний, довівши їхню взаємозв'язаність і взаємозумовленість, що забезпечує системне та поетапне формування здатності студентів до ефективного використання польської мови в навчальній, науковій і професійній діяльності.

До вагомих здобутків роботи належить визначення системи критеріїв сформованості (мотиваційний, когнітивний, комунікативний, рефлексивний), конкретизованих через відповідні показники, та чотири рівні сформованості компетентності (елементарний, середній, достатній, високий), які корелюють із загальноєвропейськими підходами до оцінювання мовної підготовки. Особливо цінним є обґрунтування комплексу педагогічних умов формування іншомовної компетентності: формування позитивної мотивації до вивчення польської мови шляхом занурення студентів у професійно орієнтоване та міжкультурне середовище; оновлення та вдосконалення змісту робочих програм на засадах практико-орієнтованого підходу з урахуванням специфіки близькоспорідненого білінгвізму й подолання міжмовної інтерференції; використання інноваційних форм, методів, прийомів і засобів навчання польської мови для активізації лінгвістичної рефлексії, розвитку мовленнєвого самоконтролю та нейтралізації негативного впливу міжмовної (цифрової) інтерференції. Кожна умова розкрита в логіці її впливу на структурні компоненти компетентності, що свідчить про високий рівень концептуалізації авторських ідей.

Найвищу оцінку заслуговує розроблена авторкою структурно-функціональна модель формування іншомовної компетентності, яка інтегрує чотири взаємопов'язані блоки: цільовий, методологічний, змістово-організаційний і результативно-діагностичний. Модель є цілісною, логічно структурованою, теоретично обґрунтованою та практично орієнтованою, що дозволяє ефективно керувати процесом формування компетентності в умовах сучасної вищої школи. Зміст розділу демонструє глибоке розуміння авторкою специфіки фахової підготовки філологів-полоністів і пропонує інноваційні шляхи її удосконалення.

У **третьому розділі** «Дослідницько-експериментальна робота щодо формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки» представлено методика, перебіг і результати педагогічного експерименту, спрямованого на перевірку ефективності розробленої моделі та педагогічних умов. Дослідницька частина роботи вирізняється чіткою логікою, методичною вивіреністю та високим рівнем наукової достовірності. Експеримент проведено у три послідовні етапи: констатувальний, формувальний і підсумковий. На констатувальному етапі сформовано експериментальну та контрольну групи з дотриманням принципів репрезентативності вибірки, визначено критерії, показники та рівні сформованості компетентності, обґрунтовано діагностичний інструментарій (авторські опитувальники мотиваційно-ціннісного та рефлексивно-

регулятивного компонентів, комплексна контрольна робота для когнітивно-лінгвістичного та комунікативно-діяльнісного компонентів).

На формувальному етапі здійснено системну реалізацію педагогічних умов: занурення студентів у професійно орієнтоване та міжкультурне середовище, оновлення робочих програм, інтеграцію авторського комплексу корекційних вправ, запровадження вибіркового дисциплін («Орфографічний практикум з польської мови», «Практикум з корекції лексико-семантичної інтерференції»), використання контрастивного та корекційного підходів, цифрових освітніх ресурсів. Підсумковий зріз засвідчив виразну позитивну динаміку в експериментальній групі: частка студентів із високим рівнем зростає з 9,28 % до 29,90 %, із достатнім – з 18,56 % до 32,99 %, тоді як елементарний рівень зменшився з 46,39 % до 13,40 %. У контрольній групі зміни були мінімальними. Результати підтверджено методами математичної статистики (критерій χ^2 Пірсона), що засвідчило статистично значущу ефективність запропонованої моделі та педагогічних умов.

Отримані експериментальні дані подано ретельно, наочно (у таблицях, діаграмах і графіках) та в логічній послідовності, що дозволяє не лише об'єктивно оцінити результати, а й продемонструвати їхню практичну значущість для вдосконалення фахової підготовки філологів-полоністів.

Висновки до кожного розділу органічно впливають зі змісту дослідження, узагальнюють ключові теоретичні та практичні положення і підкріплюються емпіричними даними. Загальні висновки системно відображають основні результати роботи, підтверджують ефективність розробленої моделі та педагогічних умов і чітко окреслюють внесок авторки у розвиток теорії і методики вищої педагогічної освіти.

У цілому зміст дисертації Войталюк С. В. повністю відповідає обраній темі, реалізує поставлену мету, охоплює всі етапи наукового пошуку та демонструє високий рівень наукової зрілості, теоретичної глибини й практичної спрямованості дослідження. Робота є завершеною, самостійною і має чітко виражений науковий та прикладний характер.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації

Аналіз змісту дисертаційного дослідження, його результатів, висновків, пропозицій і рекомендацій дає підстави стверджувати, що здобувачка Світлана Войталюк дотрималася загальноприйнятих вимог академічної доброчесності. У дисертації належним чином оформлено посилання на використані наукові, документальні та статистичні джерела, що свідчить про відповідальне ставлення автора до використання результатів попередніх досліджень і дотримання принципів цитування. Анотація є змістовною та структуровано поданою, чітко відображає мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, його наукову новизну та практичне значення. Її зміст повністю узгоджується з основними положеннями

дисертації, не містить тверджень, які не мають підтвердження в основному тексті роботи, що засвідчує її достовірність і відповідність вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом, позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити ряд дискусійних положень і зауважень до змісту роботи:

1. У дисертації представлено результати педагогічного експерименту щодо перевірки ефективності розробленої моделі формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів. Водночас емпірична база дослідження обмежується, переважно, одним закладом вищої освіти, що певною мірою звужує можливості узагальнення отриманих результатів. Доцільним видається розширення експериментальної вибірки шляхом залучення інших вітчизняних та зарубіжних (зокрема польських) освітніх інституцій, що сприяло б підвищенню репрезентативності та валідності висновків.

2. У роботі обґрунтовано значущість подолання міжмовної інтерференції як важливого чинника формування іншомовної компетентності. Проте конкретні механізми її діагностики та корекції подано дещо узагальнено. Було б доцільно розширити методичний інструментарій за рахунок детального опису вправ, технологій і прийомів, спрямованих на нейтралізацію інтерференційних явищ, а також конкретизувати алгоритми їх застосування у навчальному процесі.

3. Запропонована авторкою структура іншомовної компетентності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивно-регулятивний компоненти) є логічно обґрунтованою та цілісною. Водночас дискусійним залишається питання щодо доцільності виокремлення соціокультурного компонента як самостійного, з огляду на специфіку підготовки філологів та важливість міжкультурної комунікації в умовах українсько-польської освітньої взаємодії.

4. У процесі розроблення моделі формування іншомовної компетентності недостатньо враховано індивідуально-типологічні особливості здобувачів вищої освіти, зокрема їхні когнітивні стилі, початковий рівень мовної підготовки, мотиваційні установки. Більш детальне врахування цих чинників могло б сприяти підвищенню ефективності диференційованого та персоналізованого навчання.

5. Незважаючи на використання авторкою цифрових освітніх ресурсів і сучасних технологій навчання, їх роль у структурі запропонованої моделі розкрито недостатньо системно. З огляду на сучасні тенденції цифровізації освіти, доцільним є поглиблення аналізу можливостей використання онлайн-платформ, адаптивних освітніх середовищ та цифрових інструментів у процесі формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів.

Викладені зауваження та побажання не зменшують теоретичного і практичного значення результатів дисертаційної роботи та мають

рекомендаційний характер, окреслюючи перспективні напрями подальших наукових досліджень.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації Войталюк С. В. відображено у 10 наукових працях, серед яких: у 33 наукових-методичних працях, із них 7 наукових статей (3 у співавторстві) у фахових виданнях України (усі видання входять до міжнародних наукометричних баз даних), 21 публікація – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 5 методичних вказівок.

Отже, здобувачка дотрималась вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 1112 від 17.10.2012 р. щодо опублікування результатів дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Опубліковані праці повністю відображають ключові положення дисертації, підтверджують наукову новизну та практичне значення дослідження.

Загальний висновок

Дисертація Войталюк Світлани Василівни «Формування іншомовної компетентності майбутніх філологів-полоністів у процесі фахової підготовки» є завершеним, самостійним і науковим дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року, наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Войталюк Світлана Василівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та реабілітації
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Тетяна ГРИГОРЕНКО

С. ГРИЩЕНКО